

Вероніка Володимирівна Баранова,
кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри теорії і методики дошкільної освіти,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26 м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДВОМОВНОЇ ДИТИНИ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ У ДВОМОВНИХ СІМ'ЯХ

Стаття присвячена проблемі розвитку мовлення дітей третього року життя в умовах двомовного сімейного середовища в південному регіоні України. Уточнено поняття «білінгвізм» та «двомовність» у науково-методичній літературі. Представлено результати анкетування батьків дітей ясельних груп у ДНЗ, для виявлення дітей із двомовних сімей. У статті подано кількісний та якісний аналіз результатів обстеження мовлення дітей раннього віку за такими критеріями: розуміння мовлення, рівень розвитку пасивного і активного словника, засвоєння граматичних категорій, оволодіння звуко-складовою структурою мовлення, стану просодичного боку мовлення обох мов. Описано діагностувальні завдання, які було розроблено відповідно до цих критеріїв. Схарактеризовано рівні розвитку мовлення дітей-білінгвів раннього віку. Подано та проаналізовано результати констатувального та прикінцевого етапів дослідження.

Ключові слова: двомовність, білінгвізм, українська мова, діти раннього віку, розвиток мовлення дітей.

Повноцінне оволодіння рідною мовою в дошкільному віці становить підґрунтя подальшого розвитку особистості, засвоєння нею національних та загальнолюдських цінностей. Натомість на сучасному етапі розвитку суспільства мобільність населення є досить високою, оскільки Україна є багатонаціональною державою держава постійно виникає взаємодія державної мови та мови національних спільнот. У зв'язку з цим вихователі дошкільних закладів освіти постійно зустрічаються з проблемою двомовності у дітей раннього віку.

Теорія двомовності, мовної взаємодії у умовах контактування державної мови як з національними мовами країни, так і з іноземними була предметом дослідження відомих вітчизняних лінгвістів, психологів, педагогів (І. С. Баскаків, А. М. Богуш, І. К. Білодід, Б. В. Беляєв, Е. А. Бризгунова, Е. В. Верещагін, В. В. Виноградов, Л. В. Виготський, Ю. Д. Дешерієв, М. І. Ісаєв, І. Ф. Протченко, Ю. В. Розенцвейг, Р. Б. Сабаткоєв, Б. Х. Хасанов, К. Х. Ханазаров і ін.) і зарубіжних учених (У. Вайнах, В. Льдемек, Ч. Осгуд, М. Сигунан, М. Уест, Е. Хауген та ін.).

Двомовність (білінгвізм) як самостійний напрям лінгвістичної науки окреслився в кінці XIX ст. (1885–1890 рр.), а об'єктом педагогічних досліджень ця проблема стала лише із середини XX століття (з 1953 р.).

У сучасному мовознавстві існує значна кількість визначень поняття «білінгвізм», як загальноприйнятого визначення двомовності (від лат. *bi* «два» і *lingua* «мова»). Синтезоване визначення білінгвізму, подає енциклопедія «Українська мова»: «практика індивідуального або колективного використання двох мов у рамках однієї держави чи соціальної спільноти у

відповідних комунікативних сферах» (Українська мова. Енциклопедія: 122).

За визначенням словника лінгвістичних термінів дефініція «білінгвізм» розкривається як однакове досконале володіння двома мовами, які людина використовує у різних умовах спілкування, наприклад, рідним діалектом та літературною мовою (О. Ахманова, 1969).

У. Вайнах під білінгвізмом розумів «практику поперемінного використання двох мов» (Вайнах, 2000). Канадський учений У. Ф. Макей визначав білінгвізм як «вміння використовувати більше, ніж одну мови»; За Є. М. Верещагіним білінгвізм як «вміння творчо будувати мовлення, що належить вторинній мовній системі» (Верещагін, 1973). Е. Хауген стверджував, що «момент, коли мовець вперше може продукувати повні осмислені висловлювання іншою мовою» слід вважати відправною точкою у визначенні білінгвізму (Хауген, 1972). На думку А. Супруна, «двомовність започатковується тоді, коли людина може висловити деякі думки (та повідомлення) обома мовами» (Супрун, 1976). А. Богуш визначає поняття «двомовність» як «володіння людиною двома мовами на рівні їх розуміння та вільного спілкування» (Богуш, 2008).

Є. Верещагін класифікував двомовність за такими критеріями: психологічний, соціологічний та лінгвістичний. За психологічним критерієм, учений виокремлював: рецептивний білінгвізм, який дає змогу білінгву сприймати на слух та розуміти мовлення другою мовою; репродуктивний, який білінгв не тільки розуміє, а й відтворює вголос почуте чи прочитане. Ці типи двомовності характерні для людей, які самостійно вивчають другу мову для одержання інформації. Перші два типи двомовності не використовуються в активній

практиці мовленнєвого спілкування. Тільки продуктивний білінгвізм дає можливість розмовляти другою мовою, самостійно будувати висловлювання, що дозволяє мовцям розуміти один одного (Верещагін, 1973).

Під час навчання дітей дошкільного віку некорінної національності української мови використовується синтезований (за словами Є. Верещагіна) тип двомовності, коли природні та штучні умови навчання поєднуються (Верещагін, 1973).

Лінгвістична класифікація білінгвізму характеризується правильністю чи неправильністю мовлення білінгва. Розрізняють координативну (сурядну) та субординативну (підрядну) двомовність. Координативну двомовність відрізняє абсолютна правильність мовлення обома мовами, тобто мовлення білінгвів не відрізняється нічим від мовлення монолінгвів.

Якщо ж мовці змішують дві мови, вживають слова кальки, припускаються помилок, таку двомовність називають субординативною.

Таблиця 1

Види двомовності (білінгвізму) за класифікацією Є. Верещагіна

Психологічний критерій	Соціологічний критерій		Лінгвістичний критерій
	Кількісна характеристика	Умови існування	
Рецептивний	Індивідуальний	Природний	Координативну (сурядну)
Репродуктивний	Колективний	Штучний	
Продуктивний	Масовий	Синтезований	Субординативну (підрядну)

Л. Щерба називає «чистою двомовністю» незалежне існування двох мов у мовленнєвому спілкуванні білінгвів, цей тип білінгвізму формується у ранньому віці (Щерба, 1974). Білоруський учений А. Супрун щодо означеного типу білінгвізму вживає поняття «автономна двомовність» (Супрун, 1976).

Під час навчання української мови дітей не корінної національності раннього і дошкільного віку, за словами А. М. Богуш, використовується синтезований тип двомовності, коли природні і штучні умови навчання поєднуються (Богуш, 2008). У двомовних дітей в Україні здебільшого спостерігається змішана (сумішена) двомовність, це означає, що для мовлення дітей-біглотів характерні взаємопроникнення елементів однієї мови в мовну систему іншої мови, що викликає різні види інтерференції мов (Богуш, 2008).

Проблемі впливу білінгвізму (двомовності) на розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку педагоги завжди приділяли увагу. Погляди науковців щодо впливу другої мови на розвиток дитини дошкільника розподілись за двома напрямками.

На ранньому етапі формування дошкільної лінгводидактики як науки панувало неоднозначне ставлення до білінгвізму. Негативний погляд на проблему білінгвізму мали такі педагоги та психологи як: Л. Блумфілд, І. Епштейн, Е. Ленц, А. Любарська.

Учені наполягали на шкідливості двомовності в будь-якому віці, а для розумового розвитку дитини взагалі вказували на небезпечність білінгвізму.

На думку психолога І. Епштейна, мислення складається із асоціацій, які пов'язують слова та ідеї. Учений уважав що, після того, як утворилась асоціація між певною ідеєю та словом рідної мови, вивчення іншомовного еквівалента руйнує утворену асоціацію і створює труднощі для мислення. На

його думку, обидві мови білінгва здійснюють по відношенню одна до одної «взаємозаборонну» дію, вступають у взаємний конфлікт і тим самим викликають гальмування думок. А. Любарська зазначала що, чужі мови не лише негативно впливають на розумовий розвиток дітей, а й можуть привести до зупинки розвитку взагалі й роздвоєння свідомості. (Любарская, 1948).

Також проблему двомовності не обійшов увагою І. Срезневський, який дотримувався насамперед принципу природодозцільності. Його концептуальне положення щодо навчання другої мови полягає в тому, щоб «...діяти відповідно до закону природи, не заважати йому, не прискорювати і не уповільнювати темпи навчання мов, не силувати дитину діяти всупереч закону природи. Не можна силувати пам'ять (тобто навчати механічно), якщо розум ще не готовий до такого навчання. «Чи природно, – запитую я, – навчати дитину, яка ще не засвоїла для себе рідної мови, другої, двох чи трьох мов? Сама природа цьому не сприяє, отже, недоцільно» (Срезневський, 1986). Він вважав що природа не сприяє засвоєнню дитиною з раннього дитинства кількох мов водночас. Так, у ситуації, коли діти залишаються без догляду вихователя, можна побачити, що вони відразу переходять до спілкування рідною мовою.

І. Срезневський уважав неприродним навчання дітей в дитинстві кількох мов і пояснює це негативним впливом на загальний розумовий розвиток дітей. Людина може мислити лише однією мовою, констатує він. Якщо дитина говоритиме одразу кількома мовами, вона не навчиться думати жодною з них. Навіть ті, хто засвоїв кілька мов природним шляхом, у подальшому виявлялися зі слабо розвиненою мисленнєвою діяльністю (Срезневський, 1986).

Тільки у середині ХХ ст. відбувся переломний момент у ставленні до білінгвізму.

Цьому сприяли накопичений експериментальний матеріал, розробка більш надійних методів перевірки розумових здібностей, низка фундаментальних теоретичних досліджень у суміжних галузях наук. Вченими (В. Пенфільд та Л. Робертс) у книзі «Мовлення і мозкові механізми» щодо про засвоєння першої і другої мов зазначено, що дитина без особливих зусиль засвоює й одну, і дві мови в ранньому дитинстві, оскільки це відбувається за допомогою одного й того самого механізму в мозку. Питання часу початку залучення дітей до засвоєння другої мови має найбільше підходів до розв'язання: називається вік від моменту народження, і всі наступні вікові періоди аж до підліткового віку. На перевагу раннього білінгвізму висловлювались У. Вайнрайх, В. Генс, І. Грузинська, Н. Імедадзе, Ю. Жлуктенко, В. Леопольд, А. Міллер, Ж. Ронжа, А. Табуре-Келлер, Е. Хауген, Л. Щерба, із сучасних зарубіжних дослідників – Б. Бейн, О. Ван, М. Кляйн, Ю. Леві, М. Майхел, К. Протасова, І. Румянцева, І. Таншер, Г. Чиршева та ін.

Дошкільна лінгводидактика в питанні формування двомовності й паралельного навчання споріднених мов орієнтується на науково-теоретичні положення лінгвістики (У. Вайнрайх, Є. Верещагін, Ю. Жлуктенко, Г. Їжакевич, С. Семчинський та ін.), психолінгвістики і психології (Л. Виготський, О. Залевська, І. Зимняя, Н. Імедадзе, О. Леонтєв, Г. Колшанський, Ю. Пасов, О. Шахнарович та ін.), лінгводидактики (А. Богуш, Л. Булаховський, М. Вашуленко, Н. Гавриш, І. Гудзик, Л. Казанцева, І. Луценко, В. Ляпунова, Н. Пашковська, М. Пентилюк, А. Супрун, М. Успенський, Л. Щерба та ін.).

Проблему мовленнєвої підготовки дітей до школи, формування чистого й правильного мовлення в умовах двомовності досліджувала А. Богуш. За даними її дослідження, у навчанні дошкільників другої близькоспорідненої мови можливе застосування інтелектуальних прийомів розвитку мовлення таких як: зіставлення, порівняння, аналіз, синтез, узагальнення, класифікації, диференціації. Інтелектуальні прийоми тісно пов'язані між собою і їх функціонування в освітньому процесі залежить від співвіднесеності мовних фактів, що порівнюється (Богуш, 2008).

Проблему подолання інтерференції під час збагачення словника української мови досліджувала І. Луценко (Луценко, 1994). За результатами дослідження дослідниця дійшла таких висновків: засвоєння української лексики дітьми-біглотами дошкільного віку має свою специфіку, яка постає у проявах транспозиційного перенесення та інтерферуючого впливу російської мови в процесі оволодіння українською лексикою і набуття дітьми лексичних умінь і навичок з українського мовлення. На її думку, свідоме, диференційоване засвоєння української лексики (як її формальної оболонки, так і внутрішнього значення) виявляється у сформованій диференційованій мовленнєвій настанові на українське мовлення, вживання української лексики, свідомому відштовхуванні від

знання норм російської мови у засвоєнні української лексики, порівнянні українських і російських лексем, диференціюванні українських і російських лексем у ланцюжку ізольованих слів і в контексті, свідомому доборі лексичних засобів української мови у мовленні (Луценко, 1994).

Предметом дослідження В. Ляпунової було індивідуально-диференційоване навчання української мови як другої. Учена дійшла таких висновків: навчання дітей української мови без урахування мовної компетенції та добору відповідних рівню її розвитку змісту, форм і методів навчання призводить до низького рівня володіння дітьми українською мовою. В. Ляпунова описала певні закономірності в оволодінні дітьми українською мовою: близькоспорідненість мов сприяла транспозиційним явищам, які полегшують засвоєння дітьми рецептивної лексичної та репродуктивної компетенції, наявність схожих і відмінних рис у фонетиці й граматичних формах української і російської мов викликало інтерференцію в активному мовленні дітей, яка затримувала перехід дітей із стадії змішаного на стадію усвідомленого та автоматизованого мовлення (Ляпунова, 1995).

Л. Казанцева досліджувала розвиток навичок зв'язного монологічного українського мовлення засобами українських народних казок. Нею було виокремлено ряд вимог до добору казок: доступність та емоційна насиченість змісту казок, виразність, цільність казкових образів, захоплюючий сюжет, динамізм у зображенні подій, простота стосунків між персонажами, точність, лаконічність, експресивність мови та доступності лексико-граматичних засобів текстів казок наявність загальноживаної лексики та простих синтаксичних структур, велика кількість повторів, діалогів (Казанцева, 2014).

Л. Казанцевою було розроблено та теоретично обґрунтовано лінгводидактичну модель навчання дітей української мови як державної в умовах полікультурного мовленнєвого середовища південно-східного регіону України (Казанцева, 2014).

Упродовж 2016-2017 було проведено константувальний етап дослідження років у ДНЗ м. Одеси та Одеської області. З метою визначення рівня мовленнєвого розвитку дітей із двомовних сімей проводилось обстеження малюків за показниками, що відповідають їхньому віку. Якщо дитина була нездатна виконати завдання, їй було запропоновано матеріал, що відповідає попередньому, більш молодшому віковому періоду.

Було проведене анкетування серед батьків дітей ясельних груп у зазначених ДНЗ щодо виявлення дітей із двомовних сімей. Було отримано такі данні: із 56 дітей 42 із двомовних або навіть трьохмовних сімей, що складає 75% відсотків дітей у групах.

У дослідженні представлено кількісний та якісний аналіз результатів обстеження (українського та іншого) мовлення дітей раннього віку за такими критеріями, як: розуміння мовлення, рівень

розвитку пасивного і активного словника, засвоєння граматичних категорій, оволодіння звуко-складовою структурою мовлення, стану просодичного боку мовлення обох мов. Відповідно цих критеріїв було розроблено завдання.

Діагностування розвитку мовлення дітей раннього віку відбувалось у першу половину дня, після сніданку. Тривалість виконання діагностувального завдання суто індивідуальна, яка залежить від психофізіологічного стану дитини, її особливостей та поведінки під час обстеження.

Відповідно до цих критеріїв було розроблено завдання. Наприклад: «Розкажи про себе» (загальні відомості про себе, сім'єю, близьке оточення, якою мовою говорять у дома). Під час цього завдання виявляються особливості експресивного діалогічного мовлення, розуміння мовлення, комунікабельність, інтереси дитини, орієнтування на місці та в часі, соціальне орієнтування. «Назви картинку» (знання назви предмета на двох мовах). Під час цього завдання виявляється об'єм активного словника дітей з обох мов. «Повторюй за мною» (виявлення особливостей звуковимови дитини). «Що зображене на картинці?» (Хто намальований? Що він робить?). «Хто де сховався?» Дитині пропонується сказати де сховалися іграшки на картинці чи в кімнаті. Під час цього завдання виявляються особливості фразового мовлення, наявність аграматизмів. «Розкажи, що тут сталося?» (Складання розповіді за картинками). Це завдання виявляло смислове цілісності розповіді дитини, її лексико-граматичного оформлення та ступеню самостійності виконання.

Теоретичними засадами побудови експериментальної методики виступили такі принципи: комунікативний принцип; принцип гуманізму; природовідповідності та індивідуалізації; індивідуального підходу у створенні спеціальних умов для діяльності і спілкування з дитиною; взаємодії сім'ї та дошкільного закладу; наочності; поєднання різних форм, методів і прийомів організації; позитивної мотивації і сприятливих емоційних умов.

ЛІТЕРАТУРА

- Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов М: Советская энциклопедия, 1969. 606 с.
- Богущ А. М. Методика навчання української мови в дошкільних навчальних закладах: підручник 2-ге вид. К: Слово, 2008. 440с.
- Вайнрайх У. Языковые контакты: состояние и проблемы исследования / пер. с английского Ю.А. Жлуктенко, Благовещенск: БГК и.М.И.А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. 264 с.
- Верещагин Е. М. Психологическая и методическая характеристика двуязычия (билингвизма). М: Изд-во МГУ, 1973. 160 с.
- Казанцева Л. І. Теоретичні і методичні засади навчання дітей старшого дошкільного віку української мови в полікультурному просторі: монографія. Донецьк: ЛАНДОН – XXI, 2014. 449 с.

Педагогічними умовами третього етапу виступили: організація диференційованого та індивідуалізованого навчання дітей; поетапний розвиток мовленнєвої компетенції дітей; відбір навчального матеріалу на базі малих форм українського фольклору, використання українських народних ігор, казок; наближення процесу навчання до реальних умов спілкування українською мовою за допомогою оптимального поєднання різних організаційних форм навчання; створення позитивної емоційної атмосфери під час занять; поетапний розвиток мовленнєвої компетенції дітей засобами індивідуально-диференційованих завдань; стимулювання позитивних зрушень в оволодінні українською мовою. В експериментальному навчанні широко використовувались активні методи навчання (ігрові) та інтерактивні методи навчання.

У рамках формувального експерименту було проведено консультації для вихователів закладів дошкільної освіти, які працюють з дітьми раннього віку з тем: «Особливості розвитку мовлення дітей раннього віку в умовах білінгвізму»; «Спільна робота вихователів закладів дошкільної освіти і сім'ї з розвитку мовлення дітей раннього віку із білінгвізмом».

За результатами дослідження, було зафіксовано позитивні зміни в розвитку мовлення дітей раннього віку. Було отримано такі результати: мовленнєвий розвиток 5 (31%) дітей раннього віку ЕГ відповідав достатньому рівню на констатувальному етапі було 4 (25%); у КГ 5 (36%) дітей на констатувальному етапі – 5 (36%), у 7 (44%) дітей ЕГ – середньому на констатувальному етапі було 5 (31%) та 5 (36%) дітей КГ на констатувальному етапі – 4 (28%); 4 (25%) дітей ЕГ залишився на низькому рівні на констатувальному етапі було 7 (44%); у КГ 4 (28%) дітей виявили низький рівень мовленнєвого розвитку на констатувальному етапі було 5 (36%).

Рівнева характеристика розвитку мовлення дітей раннього віку із двомовних сімей, після проведення експериментальної роботи, підвищились за всіма показниками, що валідність та ефективність розробленої методики.

Луценко І. Інтерференція і транспозиція у засвоєнні дітьми дошкільного віку лексики української мови: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 1994. 26с.

Любарская А. А. Методика преподавания французского языка в средней школе. М: Учпедгиз, 1948. 398 с.

Ляпунова В. Лінгводидактичні засади індивідуалізації та диференціації навчання дітей дошкільного віку української мови: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.02. Одеса, 1995. 25 с.

Срезневский И. И. Русское слово: избр. груды: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2101 «Рус. яз и лит.». /сост. Н.Л. Кондратов. М: Просвещение, 1986. 176 с.

Супрун А. Е. Лингводидактические проблемы содержания обучения русскому языку в белорусской школе: дис...докт. пед. наук: 13.00.02, М, 1981. 347 с.

Українська мова. Енциклопедія. К: Вид.-во «Українська енциклопедія», 2000. 400 с.

REFERENCES

Akhmanova, O.S. (1969). *Slovar' lingvisticheskikh terminov [Dictionary of linguistic terms]*. Moscow: Sovetskaya Entsiklopediya [in Russian].

Bohush, A.M. (2008). *Metodyka navchannya ukrayins'koyi movy v doshkil'nykh navchal'nykh zakladakh [Methodology of teaching the Ukrainian language in preschool educational institutions]*. Kyiv: Slovo [in Ukrainian]

Haugen, E. (1972). *Yazykovoy kontakt [Language contact] Novoye v lingvistike – New in linguistics*, (Vols. 6), (pp. 61-80). Moscow: Progress [in Russian].

Kazantseva, L.I. (2014). *Teoretychni i metodychni zasady navchannya ditey starshoho doshkil'noho viku ukrayins'koyi movy v polikul'turnomu prostori: monohrafiya [Theoretical and methodical principles of teaching the children of the senior preschool age of the Ukrainian language in the multicultural space]*. Donets'k: LANDON-XXI [in Ukrainian].

Lutsenko, I. (1994). *Interferentsiya i transpozitsiya u zasvoyenni dit'my doshkil'noho viku lekhyky ukrayins'koyi movy [Interference and transposition in the assimilation of children of preschool age vocabulary of the Ukrainian language] Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Lyapunova, V. (1995). *Linhvodydaktychni zasady indyvidualizatsiyi ta dyferentsiatsiyi navchannya ditey doshkil'noho viku ukrayins'kiy movy [Linguodidactic principles of individualization and differentiation of teaching children of preschool age in*

Хауген Э. Языковой контакт *Новое в лингвистике*. – М: Прогресс, 1972. Вып. 6. С. 61-80

Щерба Л. В. О понятии смешения языков: Языковая система и речевая деятельность Л: Наука, 1974. 423 с.

the Ukrainian language] *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].

Lyubarskaya, A.A. (1948). *Metodika prepodavaniya frantsuzskogo yazyka v sredney shkole [Methods of teaching French in high school]*. Moscow: Uchpedgiz [in Russian].

Sreznevskiy, I.I. (1986). *Russkoye slovo: izbr. trudy [Russian word: selected works]* N.L. Kondratov (Ed) Moscow: Prosveshcheniye [in Russian].

Suprun, A.Ye. (1981). *Lingvodidakticheskiye problemy soderzhaniya obucheniya russkomu yazyku v belorusskoy shkole [Linguodidactic problems of the content of teaching Russian in the Belarusian school]. Doctor's thesis*. Moscow [in Russian].

Shcherba, L.V.(1974). *O ponyatii smesheniya yazykov: Yazykovaya sistema i rechevaya deyatel'nost' [The concept of language confusion: The language system and speech activity]*. Lviv: Nauka [in Russian].

Ukrayins'ka mova. Entsiklopediya [Ukrainian language. Encyclopedia]. Kyiv: Vyd.-vo «Ukrayins'ka entsiklopediya», 2000. [in Ukrainian].

Vereshchagin, Ye.M. (1973). *Psikhologicheskaya i metodicheskaya kharakteristika dvuyazychiya (bilingvizma) [Psychological and methodological characteristics of bilingualism (bilingualism)]*. Moscow: Izd-vo MGU [in Russian].

Weinreich, U. (2000). *Yazykovyye kontakty: sostoyaniye i problemy issledovaniya [Language contacts: problems of research]*. (YU.A. Zhluktenko, trans). Blagoveshchensk: BGK u.M.I.A. Boduena de Kurtene [in Russian].

Вероника Владимировна Баранова,

кандидат педагогических наук,

ассистент кафедры теории и методики дошкольного образования,

Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского»,

ул. Старопортофранковская, 26 г. Одесса, Украина

РАЗВИТИЕ РЕЧИ ДЕТЕЙ ТРЕТЬЕГО ГОДА ЖИЗНИ ИЗ ДВУЯЗЫЧНЫХ СИМЕЙ

Актуальность исследования: в южном регионе Украины представлено большое количество семей смешанных национальностей. Дети в таких семьях с раннего детства находятся в условиях нескольких языков (двух, а иногда и более), которые, в свою очередь, влияют на развитие речи ребенка. Серьезный вклад в исследование проблемы двуязычия (бilingвизма) в условиях контакта государственного (украинского) языка, как с языками национальных меньшинств, так и с иностранными внесли исследования известных отечественных лингвистов, психологов и педагогов и зарубежных ученых.

Целью статьи является выявление особенностей развития речи детей раннего возраста из двуязычных семей.

В статье раскрыто положения о том, что всестороннее представление про состояние и особенности развития речи у детей как средства коммуникации можно получить только в процессе комплексного психолого-педагогического исследования, лингвистического анализа детской речевой деятельности.

Представлено результати дослідження розвитку мови дітей раннього віку в дошкільних освітніх закладах м. Одеси з метою виявлення дітей із двомовних сімей. В статті подано кількісний і якісний аналіз результатів дослідження мови дітей раннього віку за такими критеріями, як: розуміння мови, рівень розвитку пасивного і активного словникового запасу дітей, засвоєння граматичних категорій, оволодіння звуковою і слоговою структурою мови, просодична сторона мови дітей. Також в статті описано завдання, розроблені відповідно до цих критеріїв: розкажи про себе, назви картинку, повтор за мною, що зображено на картинках, доповни речення, слухаємо розповідь. В статті розкриті принципи і педагогічні умови розвитку мови дітей раннього віку в двомовних сім'ях.

Ключові слова: білінгвізм, українська мова, діти раннього віку, розвиток мови дітей раннього віку.

Veronika Baranova,

Candidate of Pedagogical Sciences (PhD. In Pedagogy),

Assistant teacher at the Faculty of the Theory and Methods of Preschool Education,

State institution «South Ukrainian National Pedagogical

University named after K. D. Ushynsky»,

26 Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine

SPEECH DEVELOPMENT OF THREE-YEAR-OLD CHILDREN BORN IN BILINGUAL FAMILIES

Relevance of the study: in the Southern region of Ukraine, a large number of families of mixed nationalities are represented. Children in such families from early childhood are under conditions of several languages (two, and sometimes more), which, in its turn, influences the development of the child's speech. Well-known domestic linguists, psychologists and educators as well as foreign scientists made a significant contribution to the study of the problem regarding bilingualism within the context of the contact between the state (Ukrainian) language and both the languages of national minorities and foreign languages.

The purpose of the article is to identify the characteristics of the speech development of the young children born in bilingual families.

The regulation that a comprehensive understanding of the state and characteristics of children's speech development as a means of communication can be obtained only in the process of comprehensive psychological and pedagogical research, linguistic analysis of children's speech activity is revealed in the article.

The results of the study related to the young children' speech development in preschool educational institutions of Odessa in order to identify children from bilingual families are presented. Quantitative and qualitative analyses of the results concerning the examination of young children's speech are presented in compliance with these criteria: understanding of speech, development level of children's passive and active vocabulary, assimilation of grammatical categories, assimilation of the speech sound and syllable structures, prosodic framework of children's speech.

The tasks developed in accordance with these criteria are described in the article: tell about yourself, name a / the picture, repeat after me what in the pictures is shown, add a sentence, and listen to the story. Some principles and pedagogical conditions for the speech development of the young children born in bilingual families are revealed in the article.

Keywords: bilingualism, the Ukrainian language, young children, young children's speech development.

Подано до редакції 09.10.2018 р.